

نقش منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی در توانمندسازی زنان

روستایی شهرستان دیواندره

مسلم سواری^۱ - دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی دانشگاه تهران

نعمت‌اله شیری - دانشجوی دکتری گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه

علی اسدی - استاد گروه مدیریت و توسعه کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی

دانشگاه تهران

پذیرش نهایی: ۱۳۹۲/۳/۲۸

دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۲/۲۰

چکیده

هدف کلی این تحقیق بررسی نقش کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی در توانمندسازی زنان روستایی است. جامعه آماری تحقیق کلیه زنان روستایی بالای پانزده سال شهرستان دیواندره (استان کردستان) بودند (N=17101). با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران ۱۳۱ نفر از آنها انتخاب شدند. برای اعتبار بیشتر یافته‌ها ۱۸۰ پرسشنامه با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، با انتساب متناسب، توزیع و در نهایت ۱۶۶ پرسشنامه تکمیل و تجزیه و تحلیل شد. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه‌ای بود که روایی آن را پانل متخصصان و پایایی آن را ضریب آلفای کرونباخ تأیید کرد ($\alpha > 0.7$). تجزیه و تحلیل داده‌ها به وسیله نرم‌افزار SPSS_{win18} انجام شد. نتایج تحلیل همبستگی نشان داد رابطه‌ای مثبت و معنادار، در سطح ۱ درصد، بین منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی (محلی، ملی، بین‌المللی) با توانمندسازی زنان روستایی وجود دارد. همچنین، نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی (محلی، ملی، بین‌المللی) قادرند ۵۳٫۲ درصد از تغییرات واریانس متغیر وابسته تحقیق را تبیین کنند.

کلیدواژگان

توانمندسازی، توسعه انسانی، شهرستان دیواندره، کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی، منابع.

مقدمه

وضعیت زنان هر جامعه نشان‌دهنده میزان پیشرفت آن جامعه و اعتلای کشورها در گرو استفاده

هدفمند از همه نیروها و استعداد‌های انسانی خود، از جمله زنان، است. زنان روستایی، به منزله نیمی از جمعیت روستایی، در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی و رسیدن به توسعه پایدار روستایی نقشی بارز دارند. اما، با وجود تلاش‌های فراوان زنان در جوامع روستایی، نقش این گروه غالباً در فعالیت‌های تولیدی و اقتصادی نادیده گرفته می‌شود (Agahi, 2005). برای دستیابی به توسعه کشاورزی و توسعه پایدار روستایی توجه به نیروی انسانی مؤلفه‌ای مهم و اساسی است. زنان روستایی، که نیمی از جمعیت جامعه روستایی را تشکیل می‌دهند، یک‌سوم نیروی کار روستایی به‌شمار می‌روند (Jamshidi et al, 2004). بنابراین، زنان از گروه‌های اجتماعی تأثیرگذار در زندگی روستایی‌اند. آن‌ها کارهای خانه‌داری و تولیدی را با هم انجام می‌دهند. زنان روستایی خانه‌دار، که در نگهداری و تربیت اطفال وظیفه مهمی بر عهده دارند، در امور زراعی و پرورش دام و طیور و صنایع دستی و گاه در فروش محصول و خرید نیازهای خانواده نیز فعالیت می‌کنند. از این رو، افزایش مهارت‌های آموزشی زنان روستایی می‌تواند نقشی مهم در ارتقای وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوار روستایی و در نتیجه زندگی روستایی داشته باشد. این در حالی است که درصد بالایی از زنان روستایی از فقدان یا کمبود فرصت‌های مناسب جهت دستیابی به آموزش، استخدام، و خدمات اجتماعی رنج می‌برند (Sabokbar et al, 2009).

توانایی زنان روستایی در ارزش‌گذاری‌ها همیشه کم در نظر گرفته می‌شود و از توانایی آن‌ها برای ساختن زندگی بهتر خودشان، خانواده، و اجتماع به‌درستی استفاده نمی‌شود (Koeing et al, 2003). صاحب‌نظران بر این باورند که با بازنگری دیدگاه‌های برنامه‌ریزی باید توجهی ویژه‌ای به این قشر مبذول داشت. از این رو، بر اساس تحول صورت‌گرفته در دیدگاه‌های توسعه، به رهیافت‌های مشارکتی و توانمندسازی زنان روستایی توجه شد. توانمندسازی فرایندی است که قابلیت افراد را در بهبود شرایط زندگی شان تقویت می‌کند و دگرگونی اجتماعی را به نفع گروه‌های اجتماعی و محروم تسهیل می‌نماید (Shahvali et al, 2011). به موازات طرح این موضوعات، نقش منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی، به مثابه پدیده عصر حاضر، یعنی اطلاعات در همه زمینه‌ها، پررنگ شده است. بر این اساس، کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی، به منزله ابزاری محوری، می‌تواند موجب توانمندسازی زنان روستایی و آمادگی آن‌ها برای حضور اثربخش در این عصر باشد (World Bank, 2005). در سال‌های اخیر، بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات برای توسعه روستایی در کشورهای در حال توسعه قابلیت‌ها و امکانات بسیار، جهت ایجاد تحول، به‌وجود آورده است. به‌دست‌آوردن فرصت‌های فراوان برای بخش

زیادی از جمعیت مناطق روستایی، جهت عبور از شکاف دیجیتالی و دسترسی به منابع اطلاعاتی، و فراهم‌آوری خدمات به‌وسیله فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌تواند اولین مرحله این تحول باشد (Ahmed et al, 2006). بر این مبنا منافع حاصل از انقلاب فناوری اطلاعات به شهروندان و اشخاص خاص محدود نمی‌شود و می‌تواند تأثیراتی وسیع بر اقتصاد محلی، ملی، و بین‌المللی در مفهوم کلان آن داشته باشند (Ashraf et al, 2008). توسعه منابع ارتباطی و اطلاعاتی درهای جدیدی برای استفاده روستاها از امکانات نامحدود باز می‌کند و ارتباطات روستایی را به گونه‌ای که تاکنون تصور نشده تغییر می‌دهد (Bagerhat.net, 2009). بر این اساس، دسترسی به منابع ارتباطی و اطلاعاتی برای جوامع روستایی، جهت جذب و نگه‌داشت مشاغل و منافع اقتصادی، کم‌کم به ضرورتی انکارناپذیر تبدیل می‌شود (Mitchell, 2007). ارتباطات در مناطق روستایی با واقعیت‌هایی مانند اختلاف شدید در خدمات ارتباطی و اطلاعاتی میان شهر و روستا، محدودیت خدمات عمومی، نبود نیروهای ماهر، نیاز بالا به خدمات بهداشتی و آموزشی، و مانند آن همراه است (Ranadive, 2005). امکاناتی که فناوری‌های جدید اطلاعاتی و ارتباطی در نواحی روستایی، جهت چیره‌شدن بر تأثیرات منفی فاصله از بازارهای مرکزی، فراهم می‌کند به اندازه‌ای قابل توجه و مهم است که می‌توان ادعای اغراق‌آمیز «مرگ فاصله‌ها» را مطرح کرد. در چنین شرایطی، روستاها به منزله سکونتگاه‌هایی که راه انزوا را در پیش گرفته بودند یکباره امکانی گسترده و بی‌نظیر برای ایجاد ارتباط با سایر مناطق یافتند (UNPAN, 2007).

پیشینه پژوهش

زنان روستایی نیروی عمده تحول و منبعی بالقوه برای پیشبرد اقتصاد روستایی و افزایش تولید مواد غذایی و صنایع دستی‌اند. آگاهی روزافزون درباره نقش این قشر در فرایند تولید و لزوم مشارکت گسترده‌تر آنان در روند توسعه اقتصادی اجتماعی موجب شد در سیاست‌های نوین ملی و محلی از فعالیت آنان حمایت و پشتیبانی بیشتری به عمل آید. امروزه، بسیاری از کشورها تلاش می‌کنند موجبات افزایش توانمندی‌های این قشر را برای داشتن نقشی فعال و تأثیرگذار در فرایندهای برنامه‌ریزی و اجرا فراهم آورند. بر این اساس توانمندسازی فرایندی است که طی آن افراد، برای غلبه بر موانع پیشرفت، فعالیت‌هایی انجام می‌دهند که باعث تسلط آنها بر سرنوشت خود می‌شود. بدین منظور باید فرصت‌های نوین را برای زنان و دختران

روستایی فراهم آورد (Balan, 2003). اطلاعات و دانش در کلیه عرصه‌ها، از جمله بخش کشاورزی و روستایی، فقط سرمایه و کالایی باارزش تلقی نمی‌گردد؛ بلکه مؤثرترین عامل برای ارتقای بهره‌وری پایدار نیز به شمار می‌رود. در بیشتر کشورهای در حال توسعه زنان روستایی نقشی مهم در امور کشاورزی ایفا می‌کنند؛ ولی برای ارتقا و بهبود بهره‌وری خود به میزانی اندک به اطلاعات و دانش مناسب و مورد نیاز دسترسی دارند. با فرض کمبود منابع اطلاعاتی برای زنان روستایی، منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی می‌توانند، در صورت فراهم بودن الزامات مورد نیاز برای کاربری آنان، چنین نقصانی را تا حدودی مرتفع کنند (Hafkin and Taggart, 2001).

امروزه، توافقی عمومی وجود دارد بین دسترسی و کاربرد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی با توسعه اجتماعی. پتانسیل‌های این فناوری ابزاری برای ارائه خدمات پایه اجتماعی، آموزشی، اطلاع‌رسانی، و بهداشتی شناخته شده است. دبیشتین نگرانی در مورد شکاف دیجیتالی موجود میان کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، شهر و روستا و مردان و زنان است. چنان که بیشتر زنان روستایی در حال توسعه نه تنها به فناوری اطلاعات و ارتباطات نوین دسترسی ندارند، که برای استفاده از آن نیازی هم احساس نمی‌کنند. از سوی دیگر، عواملی نظیر سطح پایین سواد پایه، کمبود اطلاعات، ناآشنایی با زبان انگلیسی، فقدان مهارت‌های فناوری اطلاعات، و کمبود زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات در مناطق روستایی موجب شده پتانسیل‌های این پدیده برای توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی به خوبی شکوفا نگردد (Nath, 2001). در فرایند توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی نیز تأکید ویژه بر آگاه‌سازی است؛ زیرا باور بر این است که نابرابری‌های اجتماعی تا حدود زیادی ناشی از نابرابری‌های اطلاعاتی است. بنابراین، توسعه منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی در روستاها با دیدگاه و رویکرد توانمندسازی اجتماعی حتی بر سطوح فردی و اجتماعی نیز آثار روانی دارد. برخی از آثار مثبت آن عبارت است از ارتقای آگاهی، کسب مهارت‌های نوین، اصلاح نگرش‌ها، احساس اعتماد به نفس، ارزش و احترام قائل شدن برای خود و ایجاد این حس در دیگران، دوستیابی و پشتیبانی از سایرین، مشارکت در فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌ها، کمک به شبکه‌بندی و ایجاد تشکل‌ها، احساس تعلق به گروه، ایجاد انگیزه و تحرک و علاقه بیشتر برای انجام دادن کار، امیدواری و خوشحالی، احساس مفیدبودن، و ... (Lennie, 2002).

منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی فرصت‌هایی نوین برای توانمندسازی در ابعاد اقتصادی

اجتماعی به‌وجود می‌آورد. دسترسی مستقیم و غیر مستقیم به اطلاعات دربارهٔ قیمت‌ها و نرخ مبادلات می‌تواند روابط بین تولیدکنندگان فقیر و واسطه‌ها را تغییر دهد. برقراری ارتباط از طریق تلفن و اینترنت می‌تواند صدای حتی حاشیه‌ای‌ترین و فقیرترین اقشار، از جمله زنان روستایی، را به گوش دولت برساند. این اصل بیانگر آن است که رابطه‌ای معنادار بین منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی و رهیافت پایین به بالا وجود دارد. بر این اساس، برخی حیطه‌ها که کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی می‌تواند زنان روستایی را در آن‌ها توانمند سازد عبارت است از دسترسی به خدمات پایه، بهبود مدیریت، پشتیبانی از کارآفرینی، و دسترسی به خدمات مالی. می‌توان گفت منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی راهی است برای توانمندسازی اقشار فقیر جامعه از جمله زنان (Cecchini and Shah, 2002). بنابراین، منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی ابزاری قدرتمند برای زنان روستایی به‌شمار می‌روند تا بر موانع و مشکلات و تبعیضات فایق آیند و به‌منظور دستیابی به عدالت و برابری و رفاه و افزایش کیفیت زندگی خود و جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند قدم بردارند. سازمان‌ها و تشکل‌های زنان روستایی نیز می‌توانند با اتکا به محوریت منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی در فرایند توانمندسازی زنان روستایی و عبور از شکاف دیجیتالی، با رعایت ملاحظات جنسیتی، اقدامات مؤثر و عملی انجام دهند. چنانچه توانمندسازی هدفی اساسی و متعالی باشد، این سازمان‌ها و تشکل‌ها قادر خواهند بود با بهره‌گیری از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی به صورتی موفقیت‌آمیز اعتماد به نفس و خوداحترامی را، که لازمهٔ ارتقای جایگاه زنان است، تقویت نمایند. علاوه بر این، تشکل‌های زنان می‌توانند با هماهنگ کردن زنان گامی مؤثر در جهت توانمندسازی آنان بردارند (Sharma, 2003). سازمان ملل متحد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی را ابزاری نیرومند برای پیشرفت زنان روستایی می‌داند. علاوه بر این، استفاده از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی فرصت‌های فراوانی را، مانند تجارت الکترونیکی و تبادل اطلاعات و دسترسی به آموزش‌های مناسب، در هر حیطه، پیش روی زنان روستایی قرار می‌دهد (Marcelle, 2002). مطالعات موردی در بسیاری از کشورها نشان داده است استفاده از فناوری اطلاعات ابزاری نیرومند و پیش شرط توانمندسازی اقتصادی زنان در مناطق دورافتاده است (Prasad and Sreedevi, 2007). از این مطالعات می‌توان به نمونه‌هایی که در پی می‌آید اشاره کرد.

Sudweeks et al (2010) در مطالعهٔ خود نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات را در توانمندسازی زنان روستایی در بنگلادش بررسی کرد و به این نتیجه رسید که بین میزان استفاده

از فناوری اطلاعات و ارتباطات و توانمندسازی زنان رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. Sabokbar et al (2009) رابطه میزان استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات را با توانمندی زنان در روستای قرن‌آباد بررسی کرد. نتایج این مطالعه نشان داد زنانی که از این فناوری بیشتر استفاده می‌کنند توانمندی بالاتری دارند.

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت زنان روستایی با وجود داشتن نیمی از جمعیت روستایی و ایفای نقش همسر، مادر، مدیر اقتصاد خانواده، کشاورز، و در مواردی سرپرست خانوار در برنامه‌ریزی‌های توسعه و تخصیص منابع موقعیت مناسبی ندارند و در بسیاری موارد نادیده انگاشته می‌شوند. اکنون به منظور عدالت‌گستری، کاهش فقر، و ارتقای جایگاه زنان روستایی راهکارهای مختلفی مطرح است. از میان این راهکارها توسعه کاربرد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی ابزار مهم توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و سیاسی و شخصی این قشر فراموش شده به‌شمار می‌آید. شواهد و تجارب موجود در سایر کشورهای بیابانگر آن است که تسهیل دسترسی به این پدیده می‌تواند موجب بهبود ابعاد مختلف زندگی زنان و اعضای خانواده آنان گردد و این فرصتی است برای گذر از زندگی محروم به خوداتکایی. از این رو، بررسی نقش منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی بین زنان روستایی ضرورت و اهمیت بالایی دارد. با مشخص کردن نقش این فناوری در توانمندسازی زنان روستایی می‌توان برنامه‌ای جامع برای گسترش منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی در سطح جامعه روستایی تدوین کرد.

هدف این تحقیق بررسی نقش منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی در توانمندسازی زنان روستایی شهرستان دیواندره (استان کردستان) است و برای نیل به آن اهداف اختصاصی زیر دنبال می‌شود:

۱. شناسایی ویژگی‌های فردی، اجتماعی، و اقتصادی زنان؛
۲. اولویت‌بندی مؤلفه‌های منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی و ابعاد توانمندسازی در زنان؛
۳. مقایسه توانمندی زنان برحسب ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای آنان؛
۴. بررسی رابطه منابع و کانال‌های ارتباطی با توانمندسازی زنان؛
۵. تعیین اثر منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی در توانمندسازی زنان.

معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان دیواندره در فاصله ۹۸ کیلومتری شمال سنندج با وسعت ۴۲۰۳ کیلومتر مربع و با ۱۸۵۰ متر ارتفاع از سطح دریا، در ۴۷ درجه و یک دقیقه شرقی نصف‌النهار گرینویچ و ۳۵ درجه و ۵۴ دقیقه عرض جغرافیایی، قرار دارد. از شمال با تکاب، از شرق با بیجار، از شمال غربی با سقز، از غرب با مریوان، و از جنوب با سنندج همسایه است. این شهرستان با مساحتی معادل ۴۲۰۳ کیلومتر مربع در حدود ۱۵ درصد از وسعت استان کردستان را شامل می‌شود. سه بخش مرکزی، کرفتو و سارال و نه دهستان به نام‌های حومه، قراتوره، چهل چشمه، اوباتو، کانی شیرین، زرینه، سارال، کوله، و حسین‌آباد شمالی دارد با جمعیتی معادل ۶۵۶۵۹ نفر؛ که از این تعداد ۱۷۱۰۱ تن زنان بالای پانزده سال‌اند. زنان روستایی در این شهرستان در فعالیت‌های کشاورزی، دامداری، و صنایع دستی نقش مهمی ایفا می‌کنند. با توجه به اینکه زنان روستایی قشر بسیار وسیعی از جمعیت این شهرستان را تشکیل می‌دهند، بررسی میزان توانمندی آنان و عواملی که بر آن تأثیرگذار است ضرورت دارد تا از طریق آن راهکارهای ارتقای توانمندی شناخته شود و شرایط برای توسعه محلی و ملی فراهم گردد.

روش‌شناسی

این پژوهش از نظر ماهیت کمی و از نظر هدف کاربردی است. داده‌ها به شیوه میدانی گرد آمد و روش آن توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری تحقیق را زنان روستایی پانزده سال به بالا در شهرستان دیواندره (استان کردستان) تشکیل دادند (N=17101). با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران ۱۳۱ تن از آن‌ها انتخاب شدند. برای افزایش اعتبار یافته‌ها ۱۸۰ پرسشنامه، با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای (بخش‌های مختلف به منزله طبقه در نظر گرفته شد)، با انتساب متناسب، توزیع شد و در نهایت ۱۶۶ پرسشنامه تکمیل گردید و تجزیه و تحلیل شد. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه محقق‌ساخته و از پیش آزمون شده بود. پرسشنامه مذکور سه قسمت داشت. قسمت اول درباره ویژگی‌های فردی و اجتماعی و اقتصادی، قسمت دوم شامل هفده گویه جهت سنجش میزان استفاده از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی (محلی، ملی، بین‌المللی)، و قسمت سوم دارای ۲۷ گویه جهت سنجش ابعاد توانمندسازی (اقتصادی، سیاسی، اجتماعی- فرهنگی، روان‌شناختی، قانونی) بود. این بخش از پرسشنامه بر اساس الگوی توانمندسازی (Mallhotra et al, 2002) طراحی گردید. جهت تعیین روایی پرسشنامه از پانل

متخصصان استفاده شد، که شامل متخصصان رشته‌های ترویج و آموزش کشاورزی و مدیریت و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران بودند. و بر اساس نظرها و پیشنهادهای آنان اصلاحات لازم در پرسشنامه به عمل آمد. به منظور برآورد پایایی پرسشنامه از آزمون ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید که مقدار آلفا برای قسمت منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی ۰/۷۶ و برای قسمت توانمندسازی ۰/۸۳ بود. با توجه به اینکه ضرایب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای هر یک از قسمت‌های پرسشنامه بالاتر از ۰/۷ است، پرسشنامه پایایی خوبی برای تحقیق دارد. به منظور طبقه‌بندی میزان استفاده زنان مورد مطالعه از منابع کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی از تفاوت انحراف معیار از میانگین یا معیار (ISDM) به صورتی که در پی می‌آید استفاده شد (Gangadharappa et al, 2007):

$$\begin{aligned} \text{کم: } & A < \text{mean} - \frac{1}{2} \text{Sd} \\ \text{متوسط: } & \text{mean} - \frac{1}{2} \text{Sd} < B < \text{mean} + \frac{1}{2} \text{Sd} \\ \text{زیاد: } & C > \text{mean} + \frac{1}{2} \text{Sd} \end{aligned}$$

گفتنی است در فرمول درج شده mean میانگین و Sd انحراف معیار از میانگین را نشان می‌دهد. به منظور تحلیل داده‌ها، در دو بخش توصیفی و استنباطی، از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ استفاده شد. بدین منظور در بخش آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین، و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از مقایسه میانگین‌ها، تحلیل همبستگی، و رگرسیون، با هم، استفاده شد.

یافته‌ها

نتایج بررسی ویژگی‌های فردی افراد نشان داد میانگین سنی زنان روستایی مورد مطالعه برابر با ۲۸/۷۷ با انحراف معیار ۱۱/۸۸ سال بود که در دامنه سنی پانزده تا هفتاد و یک سال قرار داشتند. بیشتر آنان متأهل بودند. ۳۷/۳ درصد آن‌ها نیز مجرد بودند. میانگین فاصله محل سکونت آن‌ها از شهر ۳۰/۹۸ کیلومتر با انحراف معیار ۲۱/۳۰ کیلومتر بود. محل سکونت آن‌ها در فواصل ۵ تا ۱۰۰ کیلومتر از شهر قرار داشت. سایر ویژگی‌های فردی آنان در جدول ۱ می‌آید.

جدول ۱. توزیع فراوانی ویژگی‌های فردی زنان روستایی مورد مطالعه

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	درصد معتبر	نما
سن	کمتر از ۲۰ سال	۷۶	۴۵٫۸	*
	۲۱ - ۴۰ سال	۴۹	۲۹٫۵	
	۴۱ - ۶۰ سال	۲۶	۱۵٫۷	
	بیشتر از ۶۰ سال	۱۵	۹	
میزان سواد	بی سواد	۴۰	۲۴٫۱	
	ابتدایی	۳۸	۲۲٫۹	
	راهنمایی	۳۷	۲۲٫۳	
	دیپلم	۴۷	۲۸٫۳	*
شغل	دیپلم به بالا	۴	۲٫۴	
	خانه‌دار	۹۹	۵۹٫۶	*
	خیاط	۸	۴٫۸	
	دانشجو یا محصل معلم آزاد	۲۴	۱۴٫۵	
تعداد اعضای خانواده	کمتر از ۳ نفر	۵	۳	
	۴ تا ۶ نفر	۱۳۰	۷۸٫۳	*
	۷ تا ۱۰ نفر	۲۴	۱۴٫۵	
	بیشتر از ۱۰ نفر	۷	۴٫۲	
فاصله محل سکونت تا شهر	کمتر از ۱۵ کیلومتر	۳۸	۲۲٫۹	
	۱۶ تا ۳۰ کیلومتر	۶۷	۴۰٫۴	*
	۳۱ تا ۴۵ کیلومتر	۲۸	۱۶٫۹	
	۴۶ تا ۶۰ کیلومتر	۱۹	۱۱٫۴	
شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی	بیشتر از ۶۰ کیلومتر	۱۴	۸٫۴	
	بله	۷۰	۵۷٫۸	*
عضو تشکل‌های روستایی	خیر	۹۶	۴۲٫۲	
	بله	۳۶	۲۱٫۷	
	خیر	۱۳۰	۷۸٫۳	*

به‌منظور اولویت‌بندی گویه‌های میزان استفاده از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی از میانگین استفاده شد. نتایج این بخش در جدول ۲ می‌آید. بر اساس نتایج جدول ۲ زنان روستایی برای به‌دست‌آوردن اطلاعات از «تلویزیون» و «اعضای خانواده» بیشترین و از «اینترنت» و «شرکت‌های خدمات مشاوره زنان» کمترین استفاده را می‌کنند.

جدول ۲. اولویت‌بندی میزان استفاده از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی

رتبه	Mean	منابع و کانل‌های ارتباطی و اطلاعاتی
-	۲,۵۲	* کانال‌های محلی
۱	۳,۹۱	اعضای خانواده
۲	۳,۲۹	اقوام
۳	۳,۰۴	دوستان
۴	۲,۷۸	شبکه بهداشت
۵	۲,۵۳	سایر زنان
۶	۲,۴۰	همسایگان
۷	۱,۹۰	رهبران محلی
۸	۱,۸۷	مطالعین روستایی
۹	۱,۷۵	جهاد کشاورزی
۱۰	۱,۷۳	شرکت‌های خدمات مشاوره زنان
-	۲,۶۹	* کانال‌های ملی
۱	۴,۰۰	تلویزیون
۲	۲,۸۰	کتاب
۳	۲,۳۰	مجلات
۴	۲,۲۸	روزنامه
۵	۲,۰۹	نشریه آموزشی
-	۱,۹۴	* کانال‌های بین‌المللی
۱	۲,۲۸	رادیو
۲	۱,۶۰	اینترنت

* مقیاس: ۱. خیلی کم، ۲. کم، ۳. متوسط، ۴. زیاد، ۵. خیلی زیاد

به‌منظور گروه‌بندی زنان مورد مطالعه بر اساس میزان استفاده آنان از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی، همان‌طور که در روش تحقیق بیان شد، از معیار ISDM استفاده شد. نتایج این بخش در جدول ۳ می‌آید.

جدول ۳. گروه‌بندی میزان استفاده از کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی میان افراد مورد مطالعه

میزان استفاده	فروانی	درصد	درصد تجمعی
کم	۵۸	۳۴,۹	۳۴,۹
متوسط	۵۹	۳۵,۵	۷۰,۵
زیاد	۴۹	۲۹,۵	۱۰۰
میانگین ۴۲,۶۲	حداقل ۸,۵۱	حداکثر ۶۵	انحراف معیار ۸,۵۱

بر اساس یافته‌های جدول ۳ فقط ۴۹ نفر (۲۹/۵٪) از زنان روستایی مورد مطالعه از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی در سطح بالا، ۵۹ نفر (۳۵/۵٪) از آن‌ها در سطح متوسط، و ۵۸ نفر (۳۴/۴٪) در سطح پایین از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی استفاده می‌کنند. بر این اساس، می‌توان گفت بیشتر زنان روستایی مورد مطالعه از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی استفاده بالایی ندارند؛ زیرا میزان استفاده ۱۷ نفر (۷۰/۵٪) از آن‌ها در سطح کم و متوسط است.

جدول ۴. بررسی وضعیت ابعاد توانمندسازی بین زنان روستایی مورد مطالعه

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین (از ۵)	ابعاد
۱	۲۰/۱	۰/۶۱۰	۲/۹۷	خوشاوندی (درون فردی)
۲	۲۲/۰	۰/۶۶۱	۳/۰۰	سیاسی
۳	۲۲/۸	۰/۶۷۱	۲/۹۴	روان‌شناختی
۴	۲۵/۲	۰/۸۴۶	۳/۳۵	اجتماعی- فرهنگی
۵	۲۵/۶	۰/۸۳۴	۳/۲۵	قانونی
۶	۲۸/۷	۰/۸۳۷	۲/۹۱	اقتصادی
-	۱۹/۵	۰/۴۹۵	۳/۰۷	توانمندسازی

* مقیاس: ۱. خیلی کم، ۲. کم، ۳. متوسط، ۴. زیاد، ۵. خیلی زیاد

به‌منظور بررسی وضعیت توانمندسازی و ابعاد آن میان زنان روستایی شهرستان دیواندره از ضریب تغییرات استفاده شد. نتایج این بخش در جدول ۴ آمده است. بر اساس جدول ۴ وضعیت توانمندسازی و ابعاد آن میان زنان مورد مطالعه تقریباً در حد متوسط (۲/۵) و بالاتر است. در این میان ابعاد خوشاوندی (درون فردی) نسبت به بقیه ابعاد توانمندسازی اولویت بالاتر و ابعاد اقتصادی اولویت پایین‌تری دارد؛ اما، به طور کلی، وضعیت توانمندسازی بین زنان مورد مطالعه از حد متوسط بالاتر است.

به‌منظور مقایسه توانمندسازی زنان مورد مطالعه، برحسب متغیرهای دوقوله‌ای تحقیق، از آزمون مقایسه میانگین t مستقل استفاده شد. نتایج این بخش در جدول ۵ می‌آید. بر اساس یافته‌های جدول ۵، بین میزان توانمندسازی زنان مورد مطالعه، بر اساس متغیرهای شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی، وضعیت تأهل و عضویت در تشکل‌های روستایی تفاوتی معنادار در سطح ۱ درصد وجود دارد؛ بدین صورت که میانگین نمره افرادی که در کلاس‌های آموزشی و ترویجی شرکت می‌کنند و متأهل یا عضو تشکل‌های روستایی هستند از افراد مجرد و آن‌هایی که در کلاس‌های آموزشی و ترویجی شرکت نمی‌کنند و در تشکل‌های روستایی عضویت ندارند بیشتر است.

جدول ۵. مقایسه توانمندسازی زنان روستایی مورد مطالعه بر اساس متغیرهای مستقل (دومقوله‌ای)

متغیر مستقل	سطوح متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	Sig
شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی	بله	۸۶٫۱۰	۱۳٫۱۱	۳٫۱۲۸**	۰٫۰۰۲
	خیر	۸۰٫۲۳	۸۰٫۰۲		
وضعیت تأهل	متاهل	۸۶٫۱۳	۲۹٫۱۱	۴٫۳۵۹**	۰٫۰۰۰
	مجرد	۷۷٫۹۰	۱۲٫۵۳		
عضویت در تشکل‌های روستایی	بله	۸۸٫۴۷	۱۲٫۴۰	۳٫۶۱۲**	۰٫۰۰۰
	خیر	۸۰٫۹۸	۸۰٫۹۸		

همچنین، به‌منظور مقایسه توانمندسازی زنان روستایی شهرستان دیواندره بر اساس متغیرهای سهمقوله‌ای یا بیشتر تحقیق از آزمون کروسکال‌والیس استفاده شد.

همان‌گونه که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، بین میزان توانمندی زنان روستایی مورد مطالعه (شهرستان دیواندره)، بر اساس متغیر سن و میزان تحصیلات و شغل آنان، اختلافی معنادار در سطح ۱ درصد وجود دارد. افراد در دامنه سنی ۲۱ تا ۴۰ سال توانمندسازی بالاتری نسبت به سایر رده‌های سنی دارند.

افرادی که در رده سنی کمتر از ۲۰ سال قرار دارند از توانمندی کمتری نسبت به سایر طبقه‌های سنی برخوردارند. توانمندی افرادی که تحصیلات بالاتری نسبت به سایر افراد دارند نیز بیش‌تر است. همچنین، زنانی که در جامعه روستایی به شغل معلمی مشغول‌اند توانمندی بیشتری نسبت به سایر گروه‌های شغلی در جامعه روستایی دارند. این در حالی است که بین میزان توانمندی زنان مورد مطالعه بر حسب تعداد اعضای خانوار و فاصله محل سکونت آن‌ها از شهر اختلافی معناداری مشاهده نمی‌شود.

جدول ۶. مقایسه توانمندسازی افراد مورد مطالعه بر اساس متغیرهای مستقل (سه مقوله‌ای و بیشتر)

Sig	H	میانگین رتبه‌ای	تعداد	طبقات	متغیر مستقل	متغیر وابسته
۰,۰۰۰	۱۸,۷۰۱**	۶۶,۸۳	۴۹	کمتر از ۲۰ سال	سن	توانمندی
		۱۰۱,۲۹	۷۶	۲۱ تا ۴۰ سال		
		۹۹,۳۳	۲۶	۴۱ تا ۶۰ سال		
		۸۲,۴۳	۱۵	بیشتر از ۶۰ سال		
۰,۰۰۱	۱۹,۱۷۷**	۸۹,۶۵	۴۰	بی سواد	میزان تحصیلات	توانمندی
		۹۶,۶۳	۳۸	ابتدایی		
		۶۱,۹۲	۳۷	راهنمایی		
		۷۴,۹۶	۴۷	دیپلم		
۰,۲۰۲	۴,۶۱۷	۱۱۲,۹۰	۵	کمتر از ۳ نفر	تعداد اعضای خانواده	- توانمندی
		۸۴,۹۲	۱۳۰	۴ تا ۶ نفر		
		۶۷,۹۴	۲۴	۷ تا ۱۰ نفر		
		۸۹,۵۷	۷	بیشتر از ۱۰ نفر		
۰,۰۰۲	۱۷,۲۴۸**	۶۵,۵۳	۹۹	خانه‌دار	شغل	- توانمندی
		۷۳,۶۳	۸	خیاط		
		۵۷,۱۰	۲۴	دانشجو یا محصل		
		۸۱,۵۰	۸	معلم		
۰,۱۴۳	۶,۸۶۸	۹۲,۶۲	۳۸	کمتر از ۱۵ کیلومتر	فاصله محل سکونت تا شهر	- توانمندی
		۸۵,۲۹	۶۷	۱۶ تا ۳۰ کیلومتر		
		۸۸,۹۶	۲۸	۳۱ تا ۴۵ کیلومتر		
		۶۴,۳۲	۱۹	۴۶ تا ۶۰ کیلومتر		
		۶۵,۲۹	۱۴	بیشتر از ۶۰ کیلومتر		

** معناداری در سطح ۱ درصد

به منظور بررسی رابطه بین ابعاد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی با توانمندی زنان روستایی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج این بخش در جدول ۷ می‌آید.

جدول ۷. بررسی رابطه بین میزان توانمندسازی با کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی

توانمندی		ابعاد
Sig	r	
۰٫۰۰۰	۰٫۴۰۰**	کانال‌های محلی
۰٫۰۰۰	۰٫۲۵۷**	کانال‌های ملی
۰٫۰۰۰	۰٫۲۶۰**	کانال‌های بین‌المللی

** معناداری در سطح ۱ درصد

همان‌گونه که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، نتایج تحلیل همبستگی حاکی از رابطه‌ای مثبت و معنادار در سطح ۱ درصد بین ابعاد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی با توانمندی زنان است.

به‌منظور تعیین اثر کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی بر توانمندی زنان روستایی شهرستان دیواندره از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش توأم استفاده شد. رگرسیون چندگانه توأم روشی است که در آن کلیه متغیرهای مستقل هم‌زمان وارد تحلیل می‌شوند و اثر کلیه متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته بررسی می‌گردد (Kalantari, 2010).

بنابراین، در این تحقیق ابعاد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی (محلی، ملی، بین‌المللی) به منزله متغیر مستقل و توانمندسازی زنان روستایی به منزله متغیر وابسته تحقیق وارد تحلیل رگرسیون شدند. نتایج حاصل از این بخش در جدول‌های ۸ و ۹ و ۱۰ می‌آید.

جدول ۸. ضرایب همبستگی چندگانه اثر کانال‌های ارتباطی با توانمندسازی پاسخگویان

شاخص‌های آماری	ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین (R^2)	ضریب تعدیل شده ($AdjR^2$)
میزان ضریب	۰٫۶۷۴	۰٫۵۳۲	۰٫۴۳۴

بر اساس نتایج جدول ۸، مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) بین مؤلفه‌های کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی با توانمندسازی زنان روستایی برابر با ۰٫۶۷۴ است که همبستگی نسبتاً بالا بین ابعاد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی با توانمندسازی زنان روستایی در شهرستان دیواندره را نشان می‌دهد. ضریب تعیین (R^2) برابر با ۰٫۵۳۲ است. بدین معنی که ۵۳٫۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته (توانمندسازی) با متغیرهای مستقل تحقیق، یعنی ابعاد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی (محلی، ملی، بین‌المللی) قابل پیش‌بینی است؛ که مقدار متوسط و قابل توجهی است و بقیه تغییرات (۴۶٫۸٪ باقی‌مانده) مربوط به عوامل و متغیرهای دیگری می‌شود که وارد تحلیل نشدند.

جدول ۹. برآورد برازش مدل رگرسیون با استفاده از آزمون F (تحلیل واریانس)

منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
رگرسیون	۴۹۹۰/۴۸۴	۴	۱۶۶۳/۴۹۵	۱۳/۲۳۸	۰/۰۰۰
باقی‌مانده	۲۰۳۵۶/۹۱۴	۱۶۲	۱۲۵/۶۶۰		
کل	۲۵۳۴۷/۳۹۸	۱۶۵			

با توجه به نتایج جدول ۹، چنین استنباط می‌گردد که مدل خطی رگرسیون به روش توأم ابعاد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی (محلی، ملی، بین‌المللی) می‌تواند تغییرات واریانس مربوط به توانمندسازی را تبیین کنند.

جدول ۱۰. میزان تأثیر ابعاد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی به توانمندسازی پاسخگویان

متغیرهای پیش‌بینی‌کننده	B	Std. Error	beta	t	Sig
ضریب ثابت	۶۱/۱۹۷	۴/۶۲۷	-	۱۳/۲۲۵**	۰/۰۰۰
کانال‌های محلی	۰/۸۴۲	۰/۱۷۲	۰/۳۶۲	۴/۸۸۷**	۰/۰۰۰
کانال‌های ملی	۰/۳۷۹	۰/۲۱۰	۰/۱۳۸	۲/۸۰۲**	۰/۰۰۰
کانال‌های بین‌المللی	۱/۴۶۸	۰/۵۷۲	۰/۲۰۴	۲/۵۶۵**	۰/۰۰۰

** معناداری در سطح ۱ درصد

مقدار F به‌دست‌آمده برابر با ۱۳/۲۳۸ در سطح ۱ درصد معنادار است. همان‌طور که اشاره شد ۵۳/۲ درصد از تغییرات واریانس مربوط به توانمندسازی از طریق ابعاد منابع کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی تبیین می‌شود. همچنین، نتایج این جدول بیانگر معنادار بودن رگرسیون و رابطه خطی بین متغیرهای تحقیق است. بر اساس آماره F معنادار بودن آن در سطح ۱ درصد تأیید می‌گردد.

با توجه به توضیحات و نتایج جدول شماره ۱۰، معادله خطی حاصل از رگرسیون به شکلی است که در پی می‌آید:

$$Y = 61.197 + 0.842x_1 + 0.379x_2 + 1.468x_3$$

در این معادله:

Y: توانمندسازی؛

X₁: کانال‌های محلی؛

X₂: کانال‌های ملی؛

X₃: کانال‌های بین‌المللی.

بر اساس جدول ۱۰، مقدار t تک تک ضرایب رگرسیون در سطح ۱ درصد معنادار است؛ که نشان می‌دهد ابعاد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی تأثیری قوی در پیشگویی توانمندی زنان روستایی شهرستان دیواندره دارد. معنادار بودن آزمون‌های F و t حاکی از معنادار بودن معادله رگرسیون است؛ اما معادله رگرسیون نکته‌ای را درباره اهمیت نسبی متغیرهای مستقل تحقیق بیان نمی‌کند. برای تعیین اهمیت نسبی متغیرهای مستقل باید به مقدار بتا (Beta) توجه کرد. این آماره تأثیر هر متغیر مستقل را جدا از تأثیر سایر متغیرهای مستقل تحقیق بر متغیر وابسته نشان می‌دهد. بنابراین، می‌توان گفت ابعاد منابع و کانال‌های محلی با مقدار بتا ۰/۳۶۲ سهم بیشتری در مقایسه با سایر متغیرها در پیشگویی متغیر وابسته تحقیق (توانمندی) دارد؛ زیرا یک واحد تغییر در انحراف معیار آن باعث می‌شود انحراف معیار متغیر وابسته تحقیق (توانمندی) به اندازه ۰/۳۶۲ تغییر کند. بر این اساس، سایر متغیرها به ترتیب اهمیت تأثیرگذاری بر متغیر وابسته تحقیق (توانمندی) کانال‌های ملی با مقدار بتا ۰/۲۰۴ و کانال‌های بین‌المللی با مقدار بتا ۰/۱۳۸ را شامل می‌شوند.

نتیجه‌گیری

یکی از منابعی که افراد را از فقر می‌رهاند و آن‌ها را توانمند می‌سازد اطلاعات و دانش است. کسب دانش توانمندی و فقدان آن ناتوانی است. ظرفیت‌سازی و تولید دانش نوین از یک سو و بازیابی و ارتقای دانش سنتی از سوی دیگر از عوامل مهم توسعه جوامع انسانی و محلی هستند. بنابراین، تولید و اشاعه و کاربرد اطلاعات و دانش به شکل قابل جذب و استفاده هدفمند و مؤثر از آن جوهره‌ای برای آغاز فرایند تغییر در زنان روستایی است. این در حالی است که در طول تاریخ زنان روستایی در جریانات و محاسبات اقتصادی به حساب نیامدند. از سوی دیگر این قشر به دلایل فرهنگی و اجتماعی نیز فاقد دسترسی به اطلاعات و دانش‌اند. این شرایط زمینه نابرابری را برای توانمندسازی در مقایسه با مردان به وجود می‌آورد. این تحقیق با هدف کلی بررسی نقش منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی در توانمندی زنان روستایی شهرستان دیواندره (استان کردستان) انجام شد و نتایج زیر را در بر داشت:

با توجه به اینکه زنان روستایی در جامعه مورد مطالعه قشر وسیعی از جمعیت روستایی را تشکیل می‌دهند، برای توسعه هر چه بیشتر و قدرت خوداتکایی زنان نقش کانال‌ها و منابع اطلاعاتی و ارتباطی در توانمندسازی زنان روستایی بررسی شد. نتایج تحقیق نشان داد اکثر

زنان روستایی شهرستان دیواندره از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی استفاده چندانی نمی‌کنند. ۱۱۷ تن از آن‌ها (۷۰/۵٪) از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی به میزان کم و متوسط استفاده می‌کنند. اولویت‌بندی منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی نتایج نشان داد زنان روستایی مورد مطالعه از تلویزیون بیشترین و از اینترنت کمترین استفاده را دارند. در تحلیل این یافته می‌توان گفت از آنجا که زنان روستایی به راحتی به تلویزیون دسترسی دارند و استفاده از آن مهارت چندانی نیاز ندارد از آن بیشتر استفاده می‌کنند و بالعکس از آنجا که به اینترنت دسترسی محدود دارند و از مهارت لازم برای استفاده از آن برخوردار نیستند کمتر از آن استفاده می‌کنند. علاوه بر این، در سنجش میزان توانمندی زنان روستایی نتایج تحقیق نشان داد میزان توانمندی زنان مورد مطالعه از حد متوسط بیشتر و در بُعد خانوادگی بالاست. علاوه بر این نتایج آزمون مقایسه میانگین‌ها نشان داد بین توانمندی زنان روستایی بر اساس متغیرهای شرکت در کلاس آموزشی- ترویجی، عضویت در تشکل‌های روستایی، و وضعیت تأهل اختلاف معناداری وجود دارد. میزان توانمندی افرادی که در کلاس‌های آموزشی- ترویجی شرکت می‌کنند یا عضو تشکل‌های روستایی هستند بیشتر است. در بررسی این یافته می‌توان گفت کلاس‌های آموزشی و ترویجی و عضویت در تشکل‌ها و تعاونی‌های روستایی تأثیری قوی بر افزایش توانمندی زنان روستایی دارد. زنان با عضویت در تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی می‌توانند بر ابعاد مختلف توانمندی خویش بیفزایند. این یافته با یافته Sharma (۲۰۰۳)، مبنی بر اینکه تشکل‌های محلی ابزاری جهت توانمندی است، مطابقت دارد.

همچنین نتایج مقایسه میانگین‌ها نشان داد بین توانمندی زنان مورد مطالعه بر اساس متغیرهای سن و میزان تحصیلات و شغل اختلافی معنادار وجود دارد. هر چه میزان سن افراد بیشتر باشد یا از تحصیلات بالاتری برخوردار باشند توانمندی بیشتری دارند و زنانی که معلم‌اند نسبت به سایر گروه‌های شغلی موجود در جامعه روستایی توانمندی بیشتری دارند. در تحلیل این یافته می‌توان گفت، با توجه به اینکه زنان روستایی از بی‌سوادی رنج می‌برند، در صورت برخورداری از تحصیلات بالا می‌توانند بر جنبه‌های مختلف توانمندی خویش بیفزایند. نتایج تحلیل همبستگی نشان داد بین منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی (محلی، ملی، بین‌المللی) با توانمندی زنان روستایی رابطه‌ای مثبت و معنادار در سطح ۱ درصد وجود دارد. هر چه زنان روستایی از منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی بیشتر استفاده کنند میزان توانمندی آنان نیز افزایش پیدا می‌کند. این یافته با یافته‌های Sudweeks et al (۲۰۱۰) و Prasad & Sreedevi (۲۰۰۷) همخوانی دارد.

در نهایت نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد منابع و کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی (محلی، ملی، بین‌المللی) نقشی مهم در تبیین و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته تحقیق (توانمندی) دارند. یافته‌های تحقیقات (Prasad & Sreedevi, 2007) و (Cecchini & Shah, 2002)، و Lennie (2002) از این یافته حمایت می‌کنند.

در مجموع می‌توان ادعان کرد کانال‌های ارتباطی و اطلاعاتی به دلیل ماهیت ویژه خود به صورت خاص محدودیت‌های جنسی و سنی را چندان به‌شمار نمی‌آورند و نقشی ارزنده در افزایش توانمندی زنان روستایی دارند. بر این اساس برای توانمندی زنان روستایی پیشنهاد می‌شود:

۱. با توجه به اختلاف معنادر بین توانمندی زنان برحسب شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی و میزان سواد آنان، آموزش مورد نیاز زنان روستایی در کلاس‌های آموزشی- ترویجی در روستاها برگزار شود.
۲. با توجه به تفاوت معنادر بین توانمندی زنان عضو تشکل‌های روستایی با زنان غیر عضو این تشکل‌ها، دولت بستر تشکل‌های روستایی مناسب را فراهم کند؛ مانند ایجاد تعاونی‌های زنان، صندوق اعتبارات خرد، و ...
۳. با توجه به نقش تعیین‌کننده منابع و کانال‌های اطلاعاتی و ارتباطی در توانمندی زنان روستایی، زیرساخت‌های لازم، مانند تأسیسات دکل‌های تلویزیونی و مخابراتی و کابل‌های اینترنتی و مکان‌هایی برای دسترسی روستاییان به اینترنت، در محیط روستایی ایجاد شود و کتاب‌ها و مجلات و نشریات مورد نیاز در دسترس آن‌ها قرار گیرد.

منابع

- Ashraf, M. M., Hanisch, J., and Swatman, P., 2008, 9- 12 April 2008, **ICT Intervention and its Impact in Village Areas of a Developing Country**. Paper presented at the IADIS International Conference e-Society 2008, Algarve, Portugal.
- Alsop, Mette Frost, Bertelsen Jeremy, **Holland16031-IN, South Asia Environment and Social Unit. World Bank**, Washington, DC.
- Ahmed, A., Islam, D., Hasan, A. R., and Rahman, N. J., 2006, **Measuring Impact of ICT on Women in Bangladesh Retrieved**, from <http://iec.cugb.edu.cn/WorldComp2006/EEE4168.pdf>.
- Agahi, H., 2005, **The role of cooperatives in promoting the success of women in the development process**. Selected Proceedings of the Conference on Cooperation, employment and development, University of yazd; 51- 64 (In Frasi).

- Balan, A., 2003, **Empowerment of rural women**. UNFPA, Journal of jihad, Vol, 261, 17- 22 (In Frasi).
- Bagerhat., N. 2009, **Map of Bagerhat**. Retrieved December 21, from <http://www.bagerhat.net/districtMap.php>.
- Cecchini, Simone and Shah, talat. 2002, **Information and Communication Technology As a Tool for Empowerment**. Worl bank empowerment source book: tools and practice.
- Gangadharappa, H.V, Pramod, K.T.M, and Shiva, K.H.G., 2007, **Gastric floating drug delivery systems: a review**. Journal of Indian. Pharm. Ed. Res. 41, 295– 305.
- Ghaysari, H. Shahvali, M. Rezaïi moghadam, K., 2011, **Psychological empowerment of rural production cooperatives members Fars**. Journal of Rural Studies, Vol, 2, 1- 20 (In Frasi).
- Hafkin Nancy and Taggart Nancy, 2001, **Gender, Information Technology, and Developing Countries: An Analytic Study**.
- Mitchell, M., and Gillis, B., 2007, **Making Sense of the Relationship between ICT and Economic Development**. Retrieved March 14, from <http://cbdd.wsu.edu/media/pdf/presentations/MakingSenseoftheRelationshipbetweentweenICTandEconomicDevelopment.pdf>.
- Jamshidi, M. Karami, A., 2004, **Rural development outcomes for women**. Journal of Agricultural Extension and Education in Iran, Vol, 2 (2), 62 (In Frasi).
- Kalantari, Kh, 2010, **Analyzing Economic and social data processing software spss**. Issued Landscape Design Consultants, Vol, 4, 78- 91 (In Frasi).
- Koeing, A. M.; Saifuddin, A.; Bazle, H. and Mozumder, KH., 2003, **Women's Status and Domestic Violence in Rural Bangladesh Individual and Community Level Effects**. Demography, Vol. 40, No. 2, 117- 125.
- Lennine, J., 2002, **Rural Women`s Empowerment in a Communication Technology Project: Some contradictory effects**. Rural Society ,Vol, 12, No 3, 224- 245.
- Marcelle, G. M., 2002, **Information and Communication Technologies (ICT) and their Impact on and use as an Instrument for the Advancement and Empowerment of Women**. Retrieved March 25, 2008, from <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/ict2002/reports/Report-online.PDF>.
- Malhotra, A., S. R. Schuler, and C. Boender, 2002, **Measuring women's Empowerment as a variable in international development"** Gender and Development group' World Bank, Washington, DC.
- Nath Vikas, 2001, **Empowerment and Governance through Information and Communication Technologies: Women's Perspective**. Available online at <http://www.idealibrary.com>.
- Ranadive, J. D., 2005, **Gender, power, and empowerment: an analysis of household and family dynamics**. In D. Narayan (Ed.), Measuring

- Empowerment Cross-Disciplinary Perspectives (103- 121), Washington DC: The World Bank.
- Sudweeks F., Hrachove H. C., and C. Ess (eds), 2010, **The Role of ICT in Women's Empowerment in Rural Bangladesh**, Murdoch University, Australia, 217- 230.
- Sharma usha, 2003, **Women Empowerment through Information Technology**.
- Sabokbar, F. H., Khaki, A., Nemati, M., 2004, **Assessing the role of ICT in empowering rural women: a case study of the village of gharn abad**. Journal of Research - Association of Geography, Vol. 22, 160- 172 (In Frasi).
- UNPAN, 2007, **Connecting People in Rural Communities through ICT: Grameen Telecom Experience**. Retrieved April 15, 2008, from <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN022804.pd>.
- World Bank (social capital web site), 2007, [www. World bank.org/poverty/capital](http://www.worldbank.org/poverty/capital) (consulted November 2007).
- World Bank, 2005, **Empowerment in Practice From Analysis to Implementation**. Ruth.

The Impact of Resources, Channels of Information and Communication on Empowerment of Rural Women in Diwandareh County

Moslem Savari¹

Msc Student in Rural Development - Faculty of Agriculture Economy and Development - University of Tehran

Nematollah Shiri

Msc Student in Agriculture Training - Faculty of Agriculture Economy and Development - University of Tehran

Ali Asadi

Associate Professor in Department of Agriculture Management and Development - University of Tehran

(Received: 9 May 2012 Accepted: 18 May 2013)

Extended Abstract

Introduction

Rural women constitute about half of the world's population and in the world production supply they have energetic communion and constitute a great part of agriculture workforce. They constitute 50% of the workforce and participate in the production of half of the foods in the agriculture section. As an example the rural women constitute about 70 to 80% of agriculture workforce in sub-Saharan Africa, 65% in Asia, 45% in Latin American & Caribbean, 80% in Nigeria & Tunisia and 80% in India. However, their role in production is usually supplementary to men's roles causing a big responsibility along with their mother & wife duties and it takes a great time and energy of them. Studies in this field show that women spend about two thirds of their time for production, management & organization of their house whereas men only spend one third of their time for such things. In developing countries, rural societies are usually in poverty for various reasons so that these societies become deprived of many human development programs. Every country intends to propose appropriate policies to tackle this critical problem. Poverty spreading in villages is a global issue. According to the FAO findings about 75% of poor people in the world that are more than 1 billion people are living in rural zones so that more than 70% of these people are women. The empowerment can be defined as an evolution and envelopment of activity through private organizations that guides empowerment in the society toward economic improvement. In addition, empowerment is a process through which people can do

¹ Responsible Author: m.savari@ut.ac.ir

activities to conquest on development obstacles that enable them to assign their destiny.

Methodology

The main purpose of this study is to investigate the role of resources and channels of information and communication on empowerment of rural women. The population of this study consists of all rural women above 15years in the Diwandareh county (Kurdistan Province) (N=17101). Using Cochran's sampling formula, 131 women are selected as the samples in this study. To enhance the reliability of findings, 180 questionnaires are distributed using proportionally the stratified random sampling method. Ultimately 166 questionnaires are completed, and then they are analyzed in the SPSS software. The instrument of the study is a questionnaire which its validity has been confirmed by a panel of experts and its reliability was established by calculating Chronbach's Alfa Coefficient ($\alpha > 0.7$).

Results

Correlation analysis results show that resources and channels of information and communication (Local, National, and International) are significantly correlated with the empowerment of rural women ($P < 0.01$). Also, regression analysis shows that, 53.2 percent of changes in capabilities of rural women can be explained by resources and channels of information and communication.

Keywords: channels of information and communication, Diwandareh county, empowerment, human development, resources.

References

- Ashraf, M. M., Hanisch, J., & Swatman, P. (2008). 9-12 April 2008. **ICT Intervention and its Impact in Village Areas of a Developing Country**. Paper presented at the IADIS International Conference e-Society 2008, Algarve, Portugal.
- Alsop, Mette Frost, Bertelsen Jeremy, Holland16031-IN, **South Asia Environment and Social Unit**. World Bank, Washington, DC.
- Ahmed, A., Islam, D., Hasan, A. R., & Rahman, N. J. (2006). **Measuring Impact of ICT on Women in Bangladesh Retrieved**, from <http://iec.cugb.edu.cn/WorldComp2006/EEE4168.pdf>.
- Agahi, H. (2005). **The role of cooperatives in promoting the success of women in the development process**. Selected Proceedings of the Conference on Cooperation, employment and development, University of yazd. Pp; 51-64.(In Frasi).
- Balan, A. (2003). **Empowerment of rural women**. UNFPA, journal of jihad, Vol, 261, Pp, 17-22.(In Frasi).
- Bagerhat., N. (2009). **Map of Bagerhat**.Retrieved December 21, from <http://www.bagerhat.net/districtMap.php>.
- Cecchini, Simone and Shah, talat. (2002). **Information and Communication Technology As a Tool for Empowerment**. World bank empowerment source book: tools and practice.

- Gangadharappa, H.V, Pramod, K.T.M, and Shiva, K.H.G. (2007). **Gastric floating drug delivery systems: a review**. Journal of Indian. Pharm. Ed. Res. 41, 295–305.
- Ghaysari, H. Shahvali, M. Rezaii moghadam, K. (2011). **Psychological empowerment of rural production cooperatives members Fars**. Journal of Rural Studies, Vol, 2, Pp: 1-20 .(In Frasi).
- Hafkin Nancy and Taggart Nancy. (2001). **Gender, Information Technology, and Developing Countries: An Analytic Study**.
- Mitchell, M., & Gillis, B. (2007). **Making Sense of the Relationship between ICT and Economic Development**. Retrieved March 14, 2008, from <http://cbdd.wsu.edu/media/pdf/presentations/MakingSenseoftheRelationshipbetweenICTandEconomicDevelopment.pdf>.
- Jamshidi, M. Karami, A. (2004). **Rural development outcomes for women**. Journal of Agricultural Extension and Education in Iran, Vol, 2(2), Pp, 62 .(In Frasi).
- Kalantari, Kh. (2010). **Analyzing Economic and social data processing software spss**. Issued Landscape Design Consultants, Vol, 4, Pp: 78–91 .(In Frasi).
- Koeing, A. M.; Saifuddin, A.; Bazle, H. and Mozumder, KH. (2003). **Women's Status and Domestic Violence in Rural Bangladesh Individual and Community Level Effects**. Demography. Vol. 40, No. 2, pp, 117-125.
- Lennine, J., (2002). **Rural Women's Empowerment in a Communication Technology Project: Some contradictory effects**. Rural Society , Vol, 12, No 3, pp 224-245.
- Marcelle, G. M., (2002). **Information and Communication Technologies (ICT) and their Impact on and use as an Instrument for the Advancement and Empowerment of Women**. Retrieved March 25, 2008, from <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/ict2002/reports/Report-online.PDF>.
- Malhotra, A., S. R. Schuler and C, Boender (2002). **Measuring women's Empowerment as a variable in international development"** Gender and Development group' World Bank, Washington, DC.
- Nath Vikas (2001). **Empowerment and Governance through Information and Communication Technologies: Women's Perspective**. Available online at <http://www.idealibrary.com>.
- Ranadive, J. D. (2005). **Gender, power, and empowerment: an analysis of household and family dynamics**. In D. Narayan (Ed.), Measuring Empowerment Cross-Disciplinary Perspectives (pp. 103-121). Washington DC: The World Bank.
- Sudweeks F., Hrachove H. c and C. Ess (eds). (2010). **The Role of ICT in Women's Empowerment in Rural Bangladesh**, Murdoch University, Australia, 217-230.
- Sharma Usha (2003). **Women Empowerment through Information Technology**.
- Sabokbar, F. H. Khaki, A. Nemati, M . (2004). **Assessing the role of ICT in empowering rural women: a case study of the village of gharn abad**. Journal of Research - Association of Geography, Vol, 22, pp, 160-172. (In Frasi).
- UNPAN (2007). **Connecting People in Rural Communities through ICT: Grameen Telecom Experience**. Retrieved April 15, 2008, from <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN022804.pd>.

World Bank (social capital web site) (2007). [www. World bank.org/poverty/scapital](http://www.worldbank.org/poverty/scapital) (consulted November 2007).

World Bank (2005). **Empowerment in Practice From Analysis to Implementation.** Ruth.

Archive of SID